

25 регіональних, 464 районних, 138 міських, 31 районний у містах та 34 сільських і селищних. Соціальну роботу з сім'ями та особами, які перебувають у складних життєвих обставинах, на кінець 2015 р. здійснювали 5291 працівник ЦСССДМ, у тому числі 1613 фахівців із соціальної роботи.

Крім того, основними напрямками діяльності мережі соціальних центрів для сім'ї, дітей та молоді є: 1) протидія домашньому насильству та торгівлі людьми; 2) сімейні форми виховання (усиновлення, опіка/піклування, прийомні сім'ї, ДБСТ); 3) допомога людям з інвалідністю; 4) допомога сім'ям внутрішньо-переміщених осіб; 5) допомога людям з залежностями (алко/нарко та інші); 6) допомога людям із соціально-небезпечними хворобами; 7) допомога учасникам антитерористичної операції та членам їх сімей; 8) допомога сім'ям/особам, які перебувають у складних життєвих обставинах. Патронат; 9) допомога дітям-сиротам. Наставництво.

Не дивлячись на існуючу систему гарантій, що забезпечують право дитини на батьківське піклування, діяльність держави у цій сфері повинна бути направлена на постійне вдосконалення системи державного забезпечення права дитини та виховання в рідній сім'ї, подолання бездоглядності та безпритульності дітей. Серед основних завдань, які повинні стояти перед державою слід виокремити наступні: 1) удосконалення державної системи захисту прав та інтересів дітей, у тому числі дітей з інвалідністю, інтегрування їх у соціум; 2) поліпшення становища сімей з дітьми, мінімізувати ризики неналежного виховання дітей у сім'ях та вилучення з них дітей; 3) створення дружнього до дітей середовище в суспільстві відповідно до міжнародних зобов'язань; 4) забезпечення доступності дітей до всіх видів якісної медичної допомоги починаючи з народження; 5) реалізація права кожної дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, на виховання в сім'ї; 6) визнання пріоритету збереження для дитини біологічної сім'ї; 7) недопущення вилучення дитини з причин бідності; розвитку соціальних послуг сім'ям з дітьми й забезпечення їх доступності; 8) комплексної підготовки молоді й дорослих до відповідального батьківства.

Одержано 04.04.2019

УДК 347.272

Анна Сергіївна ПЕТРЕНКО,

аспірант кафедри цивільного права № 2

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРЕДМЕТ ЗАСТАВИ ТОВАРІВ В ОБОРОТІ АБО ПЕРЕРОБЦІ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що одним із ключових питань застави залишається визначення певного майна, яке відповідно до чинного законодавства може бути предметом застави.

Перш ніж перейти до розгляду питання щодо предмету застави, варто зазначити, що застава була стародавнім інститутом римського права і як джерело акцесорних прав на чужі речі пройшла у своєму розвитку три основні етапи:

- *fiducia* – за яким товар передавався особі за умови, що після того, як вимоги одержувача товару будуть задоволені, він поверне товар. Сформувавшись у ранньому римському праві, *fiducia* існувала і в класичному праві, згадується навіть у Кодексі Феодосія II;

- *ignus* – застава майна, при якій воно передається заставодавцем заставодержателеві;

- *hypotheca* – застава (в основному нерухомого майна), при якій майно залишалось у володінні боржника. На останньому етапі виникло розуміння про суперечність між єдністю природи заставного права і різноманітністю природи його об'єктів (поняття застава наповнилося необхідними структурними елементами, змістом та обсягом, у яких відповідно позначилися сукупні ознаки, важливі для виникнення поняття) та об'єктивна реальність, яка складає природу обсягу поняття «застава» [5, ст. 14].

У римському праві аналогом застави товарів в обороті була застава лавки, де торговці отримували кредит під заставу своїх складів і крамниць. Боржник, який дав у заставу лавку з товаром, протягом певного часу продавав одні товари, а інші знову завозив. Отже, основу такої застави складав товар який знаходився в крамниці.

Правове регулювання інституту застави в вітчизняному законодавстві міститься у Цивільному кодексі України та Законі України «Про заставу» де надаються дещо схожі визначення терміну застава. Отже, за Законом України «Про заставу»: сутність застави полягає у тому, що кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставодавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами [1].

На яке ж майно буде мати право звернути стягнення заставодержатель в разі невиконання зобов'язань боржником. Цивільним кодексом України закріплено загальні засади визначення майна, яке може стати предметом застави. Відтак, відповідно до ст. 576 ЦК України предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчужене заставодавцем і на яке може бути звернене стягнення [2].

В свою чергу майном, як особливим об'єктом, вважаються: окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.

Річ – предмет матеріального світу в своєму природному стані або ж такий, що створено в результаті людської діяльності для задоволення певних потреб суб'єктів цивільних правовідносин і щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Залежно від особливостей, речі поділяються на такі види: рухомі та нерухомі речі; вилучені з цивільного обороту, обмежені в обороті або не

вилучені з цивільного обороту; індивідуально визначені та родові; споживчі та неспоживчі; подільні та неподільні; головні та приналежні; продукція, плоди та доходи; гроші, валютні цінності та цінні папери.

Отже, якщо при іпотеці/закладі предметом застави є індивідуально визначені речі будови, споруди, земельні ділянки, інші речі, то при заставі товарів в обороті та переробці до предмету застави належать речі, визначені родовими ознаками, тобто такі, які в цивільному обороті відрізняються один від одного: а) своєю родовою належністю, б) якістю, в) кількісними характеристиками.

Розглядаючи проблему індивідуалізації предмета застави товарів в обороті або у переробці, слід зазначити, що законодавець пропонує індивідуалізувати предмет застави шляхом зазначення знаходження товарів у володінні заставодавця чи їх розташування в певному цеху, складі, іншому приміщенні або іншим способом, достатнім для ідентифікації сукупності рухомих речей як предмета застави.

М. М. Дякович підкреслює, що індивідуалізація предмета застави повинна здійснюватися за такими напрямками: *кількість* (будь-який предмет договірних відносин повинен бути визначений в кількісному відношенні). У зв'язку з цим необхідно визначити одиницю виміру (тони, літри, метри тощо) заставленого майна. При заставі товарів в обороті і переробці також можна вказати кількість одиниць на момент виникнення застави; *якість* (характеристика кількісних показників предмета застави не дає цілісної картини об'єкту застави). Необхідно визначити якісні критерії предмету застави. Можна використати техніко-правову нормативну базу у вигляді стандартів, сертифікатів, технічних умов тощо.

Якісна характеристика предмета застави безпосередньо пов'язана із вартісною оцінкою. Адже порушення якісних кондицій заставленого майна впливає на його вартісну оцінку. Конкретизація умов якості має важливе значення щодо індивідуалізації об'єкта застави [3, ст. 26].

Предметом договору застави товарів в обороті або у переробці є: сировина, напівфабрикати, комплектуючі вироби, готова продукція. Проте цей перелік не є вичерпним. Таке визначення предмету застави нам пропонується в ст. 40 Закону України «Про заставу».

Хоча законодавець і визначив в Законі предмет застави товару відразу і для обороту і для переробки, слід відзначити, що від застави товару в обороті слід відрізнити заставу сировини і напівфабрикату в переробці. Відмінності наступні: при заставі товару в обороті: а) майно завжди залишається у заставодавця, б) заставлене майно може бути відчужене заставодавцем і замінено іншим, що входять в даний асортимент; при заставі товару в переробці: а) майно може залишатись у заставодавця або передаватися третій особі (наприклад на фабрику або майстру) для переробки; б) вироби отримані в результаті переробки не можуть бути продані заставодавцем, а повинні бути передані заставодержателю або повинні залишатися на зберіганні у заставодержателя. Звідси випливає, що не всі правила встановлені для застави

товару в обороті можуть бути застосовні до застави товару в переробці [6, ст. 51].

Проте, в обох випадках вартість заставленого майна при постійному обсязі забезпечуваного зобов'язання повинна залишатися незмінною. Водночас в законодавстві не передбачена можливість зміни вартості заставленого майна у разі часткового виконання забезпечуваного заставою зобов'язання [4, ст. 152].

Таким чином, як бачимо, чинне законодавство, яке регулює заставу товарів в обороті та у переробці потребує вдосконалення. Доцільним було б установити на законодавчому рівні положення щодо пропорційного зменшення кількості заставлених товарів по мірі виконання зобов'язання. Такі зміни, надали б заставодавцю можливість перезастави частини товарів, що звільнилась від застави з метою отримання додаткового кредиту. Окрім того, для повноцінної індивідуалізації предмету застави товарів в обороті та у переробці варто визначити зміст понять «сировина», «напівфабрикати», «комплектуючі вироби», «готова продукція», закріплених в ст. 40 Закону України «Про заставу», в контексті об'єктів заставних правовідносин.

Список бібліографічних посилань

1. Про заставу : закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. *Голос України*. 1992. 11 листоп.
2. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Дякович М. М. Іпотека – інструмент для боржника і кредитора. Львів : Місіонер, 2004. 512 с.
4. Дякович М. М. Застава товарів в обороті або переробці. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2002. № 2. С. 150–153.
5. Кізлова О. С. Застава в цивільному праві України (концептуальні засади та правова природа) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2011. 38 с.
6. Ландкоф С. Н. Торговые сделки. Теория и практика. Харьков : Юрид. изд-во НКЮ УССР, 1929. 273 с.
7. Харьковская цивилистическая школа: о договоре : моногр. / И. В. Спасибо-Фатеева, О. П. Печеный, В. И. Крат и др. ; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2017. 576 с.

Одержано 09.04.2019